

Dejan D. Erić
Isidora A. Beraha
Sonja O. Đuričin
Nataša Đ. Kecman
Božana B. Jakišić

FINANSIRANJE MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA U SRBIJI

FINANSIRANJE MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA U SRBIJI

Dejan D. Erić
Isidora A. Beraha
Sonja O. Đuričin
Nataša Đ. Kecman
Božana B. Jakišić

Beograd, 2012.

Izdavači

Institut ekonomskih nauka

Beograd, Zmaj Jovina 12

Tel. (011) 2622-357, 2623-055; faks: (011) 2181-471

www.ien.bg.ac.rs

office@ien.bg.ac.rs

Privredna komora Srbije

Beograd, Resavska 13 – 15

Tel. (011) 3300-900; faks: (011) 323-0949

www.pks.rs

info@pks.rs

Za izdavače

Prof. dr Dejan Erić, direktor

Miloš Bugarin, predsednik

Recenzenti

Prof. dr Mirjana Radović – Marković

Prof. dr Slobodan Aćimović

Dr Zoran Grubišić, vanredni profesor

Dr Igor Mladenović, docent

Kompjuterska obrada

Institut ekonomskih nauka

Štampa

Čugura print, Beograd

Tiraž

500 primeraka

ISBN 978-86-80315-94-2

© 2012. Sva prava zadržana. Ni jedan deo ove knjige ne može biti reprodukovan u bilo kom vidu i putem bilo kog medija, u delovima ili celini bez saglasnosti izdavača, odnosno autora priloga.

ZAHVALNOST

Izlazak svake knjige je povezan sa velikom radošću stvaranja. Nastanak ove monografije karakteriše zajednički rad pet autora iz dve institucije. Ona je delo saradnika Instituta ekonomskih nauka i Privredne komore Srbije. Naši dobri partnerski odnosi koji traju decenijama su ovim monografijom još više produbljeni.

U radosti stvaranja autori su imali pomoć većeg broja ljudi, čije doprinose smatramo da je nepohodno pomenuti.

Pre svega, veliku zahvalnost dugujemo gospodinu Milošu Bugarinu, predsedniku Privredne komore Srbije, koji je uvek imao razumevanje za probleme malih i srednjih preduzeća i čiji tim je tako uspešno sarađivao sa saradnicima Instituta ekonomskih nauka.

Bez drage gospođe Radmile Milivojević, specijalne savetnice predsednika Privredne komore Srbije, ove monografije verovatno ne bi ni bilo. Njena energija, posvećenost poslu, profesionalizam i spremnost na saradnju su nam značajno olakšali istraživački i stvaralački napor.

Zahvaljujemo se Vojislavu Ignjatovu, direktoru sektora za privredu, ProCredit Bank, Dragici Mujković, marketing menadžeru, S-Leasing, Davidu Schoch, predsedniku Srpske asocijacije Private Equity fondova, Nikoli Makojeviću, direktoru istraživačkog centra, Srpske asocijacije Private Equity fondova, Đorđu Laziću, menadžeru projekta, Belit i Slađani Jelić, zamenici direktora Divizije za poslovanje sa privredom, Banca Intesa, za intervju koji su posebno doprineli kvalitetu istraživanja. Duboko verujemo da samo kroz adekvatan spoj prakse i teorije možemo pronaći odgovore za mnoga pitanja. Naši dragi prijatelji su svojim mislima, stavovima, iskustvom učinili da ova monografija bude makar malo različitija od drugih knjiga koje se objavljuju na našim prostorima iz ove oblasti.

Za uspešno sprovedeno istraživanje zahvalnost dugujemo svim malim i srednjim preduzećima, preduzetnicima i bankama koji su učestvovali u

popunjavanju anketnih upitnika. Ponekad je pored gomile operativnih problema, borbe za preživljavanje dodatan napor, pa možda i gubitak vremena popunjavanje "nekih tamo" anketa i upitnika. Svima koji su to učinili izuzetno zahvaljujemo, pošto su nam omogućil da dobijemo realniju sliku o problemima koje smo analizirali i za koje smo pokušali da pronađemo rešenja.

Posebno se zahvaljujemo dragim kolegama iz Instituta ekonomskih nauka, Dušku Bodroži, Ivani Stanković i Aidi Hanić na uloženom trudu prilikom obrade anketnih upitnika.

Zahvalnost dugujemo i našim recenzentima na kvalitetnim komentarima, sugestijama i smernicama za poboljšanje originalnog teksta.

Na kraju, ali nikako poslednja zahvalnost pripada i Zorici Božić iz Instituta ekonomskih nauka koja je svojim nesebičnim i predanim angažmanom na tehničkoj pripremi pomogla da ova monografija ugleda svetlost dana.

Zahvalnost dugujemo i članovima naših porodica koji su nas malo ređe viđali u toku pisanja ove knjige. Za njihovu podršku, razumevanje i ljubav malo je reći hvala.

Sa zahvalnošću

Autori

**FINANSIRANJE
MALIH I SREDNJIH
PREDUZEĆA
U SRBIJI**

PROLOG

Mala i srednja preduzeća i preduzetnici predstavljaju najefikasniji segment privreda u gotovo svim zemljama sveta. Pojedinačno posmatrano, ova preduzeća ostvaruju najveći doprinos povećanju zaposlenosti, bruto dodate vrednosti i prometa zbog čega se smatraju okosnicom rasta i razvoja nacionalnih ekonomija. Njihova uloga posebno je značajna u zemljama u tranziciji koje se suočavaju sa problemima visoke nezaposlenosti, niskog stepena privredne aktivnosti, nedovoljne konkurentnosti i nedostatka investicija i u kojima su još uvek prisutna velika neefikasna državna preduzeća. Kao stabilan izvor kreiranja novih radnih mesta, mala i srednja preduzeća ostvaruju i važnu socijalnu funkciju tako što apsorbuju viškove radne snage nastale u procesima tranzicije i svojinske transformacije državnih i društvenih preduzeća.

Osnovne karakteristike malih i srednjih preduzeća i preduzetnika, pri čemu se pre svega misli na njihovu veličinu, fleksibilnost, sklonost ka inovativnim i rizičnim poduhvatima i veću mogućnost za specijalizaciju, omogućavaju ovim preduzećima da se mnogo lakše od velikih poslovnih sistema prilagode kontinuiranim promenama u zahtevima potrošača i uslovima poslovanja na globalnom tržištu. Na taj način, mala i srednja preduzeća podstiču jačanje konkurencije koja za posledicu ima unapređenje kvaliteta proizvoda i usluga i snižavanje cena, razvoj inovacija i novih tehnologija i privredni rast nacionalnih ekonomija uopšte.

U Srbiji, sektor malih i srednjih preduzeća i preduzetnika je značajno doprineo privrednom rastu ostvarenom u periodu od političkih promena 2000. godine do pojave preliivanja efekata svetske finansijske krize 2008. godine. U tom periodu, ostvaren je dinamičan rast zaposlenosti, bruto dodate vrednosti i izvoza. Mala i srednja preduzeća su važan faktor u procesu približavanja srpske privrede razvijenim tržišnim ekonomijama, kao i na putu integracije u EU. Posledično, podsticanje razvoja ovog sektora je definisano kao jedan od prioritetnih ciljeva ekonomske politike Srbije.

Opstanak, rast i razvoj malih i srednjih preduzeća primarno je determinisan mogućnostima finansiranja iz povoljnih izvora. Ograničen pristup izvorima finansiranja i na tržištu novca i na tržištu kapitala, naročito u pogledu cene

i uslova korišćenja, predstavlja možda najvažniju odliku i najveći problem ovih preduzeća. U nastojanju da se potrebna finansijska sredstva obezbede iz najpovoljnijih izvora, preduzeća se tokom svog životnog veka suočavaju sa sledećim dilemama: da li investicije i razvoj poslovanja finansirati iz sopstvenih ili pozajmljenih izvora, koliko kapitala pribaviti iz pozajmljenih izvora, da li kapital obezbediti putem banaka i drugih finansijskih institucija, na tržištu hartija od vrednosti ili privlačenjem formalnih ili neformalnih investitora i kakva je željena struktura kapitala preduzeća. U zavisnosti od ciljeva rasta i razvoja, faze u životnom ciklusu, finansijskog položaja, karaktera poslovnih aktivnosti i strukture ulaganja, stabilnosti novčanih tokova, odnosa menadžmenta prema riziku i dostupnosti pojedinih izvora, preduzeća se opredeljuju za pribavljanje kapitala iz jednog ili kombinacije više izvora finansiranja, pri čemu teže optimalnoj strukturi kapitala. Broj raspoloživih izvora finansiranja malih i srednjih preduzeća je mali, i ona mnogo teže od velikih poslovnih sistema zadovoljavaju svoje potrebe za kapitalom.

U uslovima pomenutih ograničenja u pristupu izvorima finansiranja, od izuzetne je važnosti da mala i srednja preduzeća budu upoznata sa svim dostupnim alternativama kao i njihovim pojedinačnim prednostima i nedostacima. Upravo iz tog razloga, autori su ovu monografiju posvetili upravo problematici finansiranja malog i srednjeg biznisa u nadi da će ona poslužiti kao korisno štivo, pre svega preduzetnicima i vlasnicima malih i srednjih preduzeća u Srbiji.

Uvereni smo da će ova monografija značajno obogatiti domaću literaturu iz pomenute oblasti, da će podstaći naučnu i stručnu javnost na konstruktivan dijalog koji će imati za cilj unapređenje podrške finansiranju malog i srednjeg biznisa, ali pre svega da će pomoći malim i srednjim preduzećima i preduzetnicima u Srbiji da unaprede svoja znanja iz oblasti finansijskog menadžmenta i donose bolje i kvalitetnije finansijske odluke.

Sadržaj

PROLOG.....	1
PREDGOVOR.....	7
DEO I. TEORIJSKO–METODOLOŠKE OSNOVE FINANSIRANJA MALOG I SREDNJEG BIZNISA.....	11
GLAVA 1. POTREBE ZA KAPITALOM SEKTORA MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA.....	13
1.1. DIMENZIJE I ZNAČAJ SEKTORA MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA.....	13
1.1.1. Osnovne dimenzije malih i srednjih preduzeća.....	17
1.1.2. Značaj malih i srednjih preduzeća.....	20
1.2. ŽIVOTNI CIKLUS PREDUZEĆA.....	27
1.2.1. Modeli životnog ciklusa preduzeća.....	29
1.2.2. Modeli životnog ciklusa malih i srednjih preduzeća.....	33
1.3. FINANSIRANJE MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA U RAZLIČITIM FAZAMA ŽIVOTNOG CIKLUSA.....	41
GLAVA 2. ANALIZA MOGUĆIH IZVORA FINANSIRANJA PREDUZEĆA.....	48
2.1. ZNAČAJ STRATEGIJSKOG PRISTUPA FINANSIRANJA PREDUZEĆA.....	48
2.2. SPRECIFIČNOSTI U OBEZBEĐIVANJU IZVORA FINANSIRANJA ZA SEKTOR MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA.....	57
2.3. SOPSTVENA SREDSTVA VLASNIKA.....	62
2.4. POZAJMLJENI IZVORI – KREDITI I INSTRUMENTI DUGA.....	64
2.5. ALTERNANTIVNI IZVORI FINANSIRANJA – KONCEPTUALNI OKVIR ZA RAZUMEVANJE RIZIČNOG KAPITALA (<i>VENTURE CAPITAL</i>) I PRIVATNIH INVESTICIONIH FONDOVA (<i>PRIVATE EQUITY FUNDS</i>).....	71
2.6. EMISIJA AKCIJA KAO OBLIK FINANSIRANJA.....	80

DEO II. NAČINI FINANSIRANJA MALOG I SREDNJEG BIZNISA U REPUBLICI SRBIJI	87
GLAVA 3. TRŽIŠNI IZVORI FINANSIRANJA	89
3.1. KREDITI KOMERCIJALNIH BANAKA	90
3.2. FINANSIJSKI LIZING	108
3.3. FAKTORING	124
3.4. POSLOVNI ANĐELI	131
3.5. MIKROKREDITIRANJE	138
3.6. FINANSIRANJE PUTEM FINANSIJSKOG TRŽIŠTA	142
GLAVA 4. RAZVOJNI NACIONALNI PROGRAMI PODRŠKE FINANSIRANJU MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA I PREDUZETNIKA	147
4.1. PROGRAMI MINISTARSTVA EKONOMIJE I REGIONALNOG RAZVOJA	152
4.1.1. Mere podrške malim i srednjim preduzećima, preduzetnicima i zadrugama za jačanje inovativnosti	154
4.1.2. Mere podrške malim i srednjim preduzećima koja imaju tendenciju brzog rasta – Gazele	159
4.1.3. Mere podrške razvoju inovativnih klastera	163
4.2. PROGRAMI MINISTARSTVA PROSVETE I NAUKE	170
4.3. PROGRAMI DRUGIH RELEVANTNIH INSTITUCIJA REPUBLIKE SRBIJE	175
4.3.1. Fond za razvoj Republike Srbije	175
4.3.2. Agencija za osiguranje i finansiranje izvoza (AOFI)	189
4.3.3. Agencija za strana ulaganja i promociju izvoza (SIEPA)	194
4.3.4. Nacionalna služba za zapošljavanje	201
4.4. PROGRAMI AP VOJVODINE	206
4.4.1. Fond za razvoj AP Vojvodine	206
4.4.2. Garancijski fond AP Vojvodine	212
GLAVA 5. MEĐUNARODNI PROGRAMI FINANSIJSKE PODRŠKE MALIM I SREDNJIH PREDUZEĆIMA I PREDUZETNICIMA	219
5.1. PROGRAMI SVETSKE BANKE	220
5.2. FOND REVOLVING KREDITA	221

5.3. PROGRAMI EVROPSKE BANKE ZA OBNOVU I RAZVOJ	222
5.4. PROGRAMI EVROPSKE INVESTICIONE BANKE	226
5.5. BILATERALNI PROGRAMI	229
5.5.1. Kreditna linija Vlade Republike Italije.....	229
5.5.2. Donacija Kraljevine Danske – Program LEDIB	230
5.6. SEDMI OKVIRNI PROGRAM (FP7) EU ZA ISTRAŽIVANJE I RAZVOJ	231
5.6.1. Istorijat.....	232
5.6.2. Struktura i karakteristike 7. okvirnog programa.....	233
5.6.3. Proces upravljanja projektom FP7.....	239
5.6.4. Mala i srednja preduzeća u FP7.....	244
5.6.5. Prednosti i izazovi učešća u FP7	247
5.7. OKVIRNI PROGRAM EU ZA KONKURENTNOST I INOVACIJE	248
5.7.1. Program za preduzetništvo i inovacije, EIP.....	249
5.7.2. Program za podršku politike informaciono–komunikacionih tehnologija, ICT PSP.....	256
5.7.3. Inteligentna energija Evrope, IEE	262
5.8. EUREKA.....	263
5.8.1. Istorijat i organizacija	263
5.8.2 Organizaciona struktura programa Eureka	263
5.8.3. Učešće Srbije u Eureka programu	265
LITERATURA.....	277
PRILOG	285
O AUTORIMA	305

PREDGOVOR¹

Poštovani čitaoče,

Pred Vama se nalazi monografija nacionalnog značaja koja predstavlja samostalni, naučni i istraživački napor pet autora. Korišćenjem više naučnih metoda i razvojem jedinstvene metodologije istraživanja pokušali smo na sveobuhvatan način da obradimo problematiku finansiranja malih i srednjih preduzeća (MSP) u Republici Srbiji. Na relevantnost i aktuelnost ove teme uticale su dve grupe faktora. Sa jedne strane, to su značaj, doprinos i perspektive sektora malih i srednjih preduzeća oporavku i rastu privrede Srbije, na šta je puno ukazivano u poslednje vreme sa različitih nivoa. Sa druge strane, to je spoznaja da finansiranje predstavlja faktor koji u značajnoj meri opredeljuje opstanak, rast i razvoj ovog sektora naše privrede.

Za domaća mala i srednja preduzeća finansiranje predstavlja jedno od najosetljivijih pitanja i najbolnijih problema sa kojima se suočavaju. Otuda slika sa korica ove monografije predstavlja svojevrsnu metaforu koja opisuje našu bazičnu ideju. Kao što nam sunce daje svetlost i toplotu neophodnu za opstanak, tako i šira lepeza izvora finansiranja malim i srednjim preduzećima (MSP) daje resurse i energiju potrebnu za njihov rast i razvoj.

Kod nas postoji izraženo sthvanje da u dovoljnoj meri nema pravog spoja teorije i prakse. Mnogi istraživači i profesori analiziraju i predaju odgovarajuće koncepte često bez dodira sa realnim životom. Sa druge strane, za poslovne ljude plaćanje konsultanata se tretira kao nepotreban trošak, pošto *„oni i onako nemaju šta da mi kažu ili mi kažu ono što već i sam znam“*. U kreiranju ove monografije želja nam je bila da pokušamo da smanjimo taj jaz i teorijske koncepte približimo praksi, a realan život teoriji. Otuda, dragi čitaoče u ovoj knjizi ćete moći da se upoznate sa pojedinim teorijskim pristupima, kao što su na primer o životnom ciklusu organizacije, fazama kroz koje u svom rastu može da prodje malo i srednje

¹ Ova monografija je deo rezultata istraživanja na projektu OI broj 179015 (Izazovi i perspektive strukturnih promena u Srbiji: strateški pravci ekonomskog razvoja i usklađivanja sa zahtevima EU) i projektu III broj. 47009 (Evropske integracije i društveno-ekonomske promene privrede Srbije na putu ka EU) koje finansira Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije.

preduzeće, ili ponešto o strukturi kapitala, troškovima kapitala i kapitalnom budžetiranju. Na taj način ćete biti u prilici da se podsetite na neke stvari, sistematizujete a možda i proširite svoja saznanja iz oblasti preduzetništva, menadžmenta, organizacione teorije, finansija. Sa druge strane, u monografiji se nalazi i prezentacija velikog broja praktičnih pitanja vezanih za to kako se možda može doći do kapitala, kojim organizacijama i institucijama se obratiti, o čemu treba voditi računa prilikom procesa apliciranja i tako dalje.....

U stvaranju ovog dela ideja vodilja nam je bila da pokušamo da pomerimo granice postojećih teorijskih saznanja iz oblasti finansiranja malih i srednjih preduzeća, posebno imajući u vidu da ne postoji previše naslova i literature koja tretira ovu problematiku. Klasični finansijski principi, koji se izučavaju u disciplinama poslovnih ili korporativnih finansija ili finansijskog menadžmenta često u prvi plani ističu korporativne i velike privredne organizacije. Iako su osnovni principi zajednički, upravljanje finansijama preduzetnika ili malog i srednjeg preduzeća je po mnogo čemu specifično. Cilj istraživanja u okviru monografije je da se analizom i ocenom specifičnih potreba preduzeća za kapitalom i mogućih načina finansiranja, preduzetnicima i vlasnicima malih i srednjih preduzeća u Srbiji pomogne prilikom razmatranja i odabira najpovoljnijih izvora. Posebnu pažnju smo otuda fokusirali upravo ka analizi i sistematizaciji mogućih alternativa u finansiranju ovog sektora privrede.

Kao posebnu vrednost ove monografije ističemo sprovedeno terensko istraživanje, čije rezultate u potpunosti možete pronaći u prilogu na njenom kraju. Na taj način smo većini naših stavova želeli da obezbedimo empirijsko utemeljenje i ostvarimo određeni naučni doprinos, koji može biti od koristi budućim istraživačima ove problematike. Istraživanje je imalo dva osnovna stuba. Jedan je bio usmeren ka nastojanju da što realnije sagledamo najveće probleme u finansiranju malih i srednjih preduzeća. U tom smislu anketirali smo preko 600 MSP i preduzetnika na teritoriji cele Republike Srbije. Uz veliku pomoć naših prijatelja iz Privredne komore Srbije i naporima stručnog tima Instituta ekonomskih nauka uspeli smo da kreiramo uzorak za koji verujemo da je reprezentativan i da stavovi oslikavaju realno stanje dela domaće privrede po analiziranim pitanjima. Drugi stub istraživanja bio je usmeren ka domaćim poslovnim banaka koje su često najveći finansijski malih i srednjih preduzeća. U tom smislu smo anketirali 10 poslovnih banaka odabranih po kriterijumu tržišnog učešća. Upitnik namenjen malim i srednjim preduzećima i preduzetnicima sadržavao je 18 pitanja kojima su obuhvaćeni svi bitni segmenti

finansiranja. Upitnik koji je distribuiran poslovnim bankama obuhvatio je 10 pitanja koja prodiru u srž problematike kreditiranja malih i srednjih preduzeća u našoj zemlji.

Metodologija naučnoistraživačkog rada u ovoj monografiji obuhvatila je primenu više naučnih metoda. Metod deskripcije je poslužio da se ukaže na ulogu i značaj malih i srednjih preduzeća u savremenim tržišnim ekonomijama, sagledaju različite potrebe za kapitalom tokom životnog ciklusa preduzeća, predstave i analiziraju mogući načini finansiranja i osnovne prednosti i nedostaci alternativnih izvora finansiranja preduzeća, kao i da se opišu nacionalni i međunarodni programi finansijske podrške malim i srednjim preduzećima. Induktivno – deduktivni metod omogućio je donošenje zaključaka i sugerisanje osnovnih preporuka i smernica malim i srednjim preduzećima u pogledu izbora adekvatnih izvora finansiranja. Korišćenjem statističko-matematičkih metoda analizirali smo prikupljene ankete, čime smo analizirali dobijene podatke i kasnije ih koristili kao informacionu osnovu na bazi koje smo izvodili zaključke ostvarivali osnovne ciljeve istraživanja.

Na kraju želimo ukazati i na još par bitnih momenata. U želji da što bolje dočaramo praktične aspekte istraživanih pitanja koristili smo i metod intervjuisanja ljudi iz prakse, posebno onih koji rade sa sektorom malih i srednjih preduzeća na pitanjima njihovog finansiranja. Njihovi konkretni saveti sigurno mogu pomoći svima – i kreatorima politika iz domena razvoja malih i srednjih preduzeća, i samim privrednicima, ali i istraživačima iz ove oblasti. Takođe, pokušali smo na jednom mestu da damo vrlo detaljne preglede programa finansiranja od strane države i državnih agencija-organizacija. Konačno, u knjizi je dat i vrlo detaljna i pregledna analiza mogućih alternativa za finansiranje sektora MSP od strane međunarodnih organizacija i institucija. Posebno ističemo deo o mogućnosti u okviru FP7 programa i drugih međunarodnih izvora.

Jedna od najgorih stvari kada se uzme neka knjiga u ruke jeste da bude dosadna i beskorisna. Duboko se nadamo da ova koju držite u rukama neće pripadati toj grupi. Želimo vam da uživajte čitajući je makar onoliko koliko smo mi stvarajući je.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

334.713:336.7

**FINANSIRANJE malih i srednjih preduzeća u
Srbiji** / Dejan D. Erić ... [et al.]. -

Beograd : Institut ekonomskih nauka :
Privredna komora Srbije, 2012 (Beograd :
Čugura print). - 309 str. : graf. prikazi,
Tabele : 25 cm

Slike autora. - Tiraž 500. - O autorima: str.
305-309. - Napomene i bibliografske reference
uz tekst. - Bibliografija: str. 277-283.

ISBN 978-86-80315-94-2 (IEN)

1. Ерић, Дејан Д. [аутор]

а) Мала привреда - Финансирање

COBISS.SR-ID 192423180

„Ponudena knjiga se može tretirati kao svojevrsna monografija nacionalnog značaja. Ona obiluje velikim brojem podataka, sprovedenih analiza, izvedenih zaključaka i preporuka. Knjiga je koncipirana prema tematskim oblastima, oblikovanim u skladu sa unapred definisanom strukturom, saždanom u dve logično povezane i izbalansirane celine.“

prof. dr Mirjana Radović Marković, Institut ekonomskih nauka

„Monografija pod naslovom „Finansiranje malih i srednjih preduzeća u Srbiji“ predstavlja prvo koautorsko izdanje pomenutih autora i ujedno i prvi ko-izdavački poduhvat dve domaće, naučne i privredne institucije: Instituta ekonomskih nauka i Privredne komore Srbije. Knjiga je jedinstven pokušaj na našim prostorima da se na jednom mestu obuhvate teorijska saznanja iz oblasti finansiranja malih i srednjih preduzeća i temeljna i sistematična analiza mogućih alternativa u finansiranju ovih preduzeća u Srbiji u budućem periodu.“

prof. dr Slobodan Aćimović, Ekonomski fakultet, Beograd

„U ekonomskoj teoriji i praksi sve je prisutnija svest o značaju modaliteta finansiranja malih i srednjih preduzeća u savremenim tržišnim privredama. Kompleksna problematika finansiranja privrednih aktivnosti sasvim se jasno prepoznaje u posustalim privredama koje teže ka brzom modernizaciji, ali i u razvijenijem delu sveta, gde se, zbog aktuelne globalne recesije, preispituju postojeći i traga za novim modalitetima finansiranja privrednih subjekata. S obzirom da finansijski faktor ima rastući uticaj na opstanak, rast i razvoj malih i srednjih preduzeća u tržišnim privredama, istraživanje u monografiji je usmereno ka aktuelnoj i naučno atraktivnoj oblasti.“

dr Igor Mladenović, Ekonomski fakultet, Niš

„Knjiga je lako čitljiva pisana stilom koji sa jedne strane ne opterećuje čitaoca, a sa druge strane pruža dosta korisnih informacija zasnovanih na sprovedenim istraživanjima. Upravo stoga, knjiga može biti korisna svim postojećim i potencijalnim investitorima u sektoru MSP, a i široj akademskoj zajednici.“

dr Zoran Grubišić, Beogradska bankarska akademija

